

ORIENTACIONS SOBRE EL POBLAMENT A LES PITIÛSES

Per Gerard Móra Ferragut professor Escola Universitària de Turisme d'Eivissa i Formentera

LA TRADICIÓ HISTÒRICA DEL POBLAMENT PITIÛS

Totes les descripcions històriques del poblament a Eivissa i Formentera tenen una constant poc usual a la resta de les illes Balears: en destaquen la dispersió. Sense anar més enllà de l'etapa contemporània hom pot citar-ne alguns exemples significatius:

El segle XVIII, J. Vargas Ponce (1783) esmentava com a únic nucli de certa importància la ciutat d'Eivissa, amb 620 cases agrupades a Dalt Vila i la Marina, i s'arriscava a oferir una xifra global del nombre d'habitatges de tota l'illa: 2.570, per a 12.800 habitants, als quals caldria afegir-hi 1.200 formenterers dispersats en unes 240 (estimació) cases. Vargas Ponce remarcava que als quartons (Vila a banda) la població agrupada era molt escassa o inexistent.

El segle XIX, l'Arxiduc Lluís Salvador referint-se al cens de 1860 dóna la xifra de 4.244 cases de les quals 245 estaven deshabitades. Descrigué el poblament a Eivissa de la següent manera: "A parte de la capital, en toda la isla de Eivissa no hay sino otros tres pueblos, dos de los cuales, St. Antoni y Sta. Eulària, ostentan el nombre de vila, aunque en rigor se trata de minúsculas localidades; más pequeña es aún Sta. Getrudis, a la que sólo cabe el predicado de lugar. El resto lo componen simples centros parroquiales que, mayores o menores, quedan subordinados a la dispersa presencia de las alquerías en la comarca."

Més recentment, Paulí Buchens (1974) feia aquesta descripció sobre el poblament d'Eivissa: "L'assentament de la població en aquesta illa presenta característiques diferents de tota la resta (de les Balears). En un primer lloc cal destacar la dispersió de la població, que viu, pràcticament en la seva totalitat, disseminada amb un sol centre urbà important, Eivissa capital. Referent a aquests darrers anys també cal distingir el centre de Sant Antoni Abat".

L'ETAPA DE CONSTRUCCIÓ MASSIVA (1978-1990)

Des de mitjans dels anys setanta s'ha produït una etapa d'acceleració en la construcció a les Pitiüses, de manera que el total d'habitatges visats al període 1978 - 1990 (39.792) significa que durant aquests anys s'han edificat i rehabilitat més construccions que al llarg de tota la història i que, per tant, aquest fet pot haver produït alguns canvis significatius en el poblament de les illes.

Les xifres es troben en la següent taula:

Obres i habitatges visats a Eivissa i Formentera (1976-1995)

Any	Obres visades	Habitatges visats	Any	Obres visades	Habitatges visades
1976	258	446	1986	486	3.282
1977	238	569	1987	678	4.684
1978	312	1.133	1988	977	4.593
1979	314	2.310	1989	1.244	3.554
1980	333	2.118	1990	762	1.666
1981	509	2.199	1991	477	777
1982	586	2.961	1992	400	326
1983	649	2.316	1993	355	486
1984	692	3.351	1994	440	807
1985	826	3.737	1995	355	894

Font: Dades Balears. 1992 i 1995

Aquesta forta activitat constructora s'ha traduït en una edificació d'habitatges que caldria concretar amb més claretat, comparant-la amb una sèrie que reculli els habitatges existents des dels inicis del present segle fins a l'actualitat (1995):

Habitatges segons l'any aproximat de construcció a Eivissa i Formentera. Relació de vivendes i població

Anys	Nombre habitatges	Població	Viv./100 hab.
Abans 1900	3201	25.814	12,40
1901-1910	220	26.926	12,70
1910-1920	377	26.984	14,07
1921-1930	439	31.575	13,41
1931-1940	537	37.353	12,78
1941-1950	918	38.139	14,92
1951-1960	2.619	37.173	22,35

1961-1970	10.020	48.040	38,15
1971-1980	15.981	65.146	52,66
1981-1990	12.219	78.761	59,07
1991-1995	3.290(*)	89.808	55,47

* Projectes visats

Fonts: Evolució econòmica de les Balears. 1993, 1995. Dades Balears 1995. INE, Banc de dades TEMPUS. Elaboració pròpia.

D'aquesta evolució cal apuntar que cap a l'any 1970 les Pitiüses assoliren un nivell d'habitatge per cada 100 habitants similar al de la resta de la Comunitat i lleugerament superior a la mitjana espanyola. A partir d'aquesta data, el coeficient puja molt per damunt de l'augment de la població, de manera que les illes sofreixen un procés d'edificació intensiu que genera certs canvis.

L' AUGMENT DE L'EDIFICACIÓ D'HABITATGES I EL POBLAMENT.

Aquests canvis són de tres tipus:

A) Sorgeixen nous nuclis (més de 500 habitants) de població que no sempre depenen íntegrament de l'activitat turística. Són enclaus diferents als tradicionals (Vila, St. Antoni i Sta. Eulària) que estan lligats molt directament a l'activitat econòmica que es desenvolupa en el nuclis majors. Al mapa temàtic que acompanya aquesta pàgina es poden distingir. Prop de Vila apareixen els nuclis de Platja d'en Bossa, Sant Jordi i sa Carroca (litoral proper a la ciutat i proximitat de dues vies de comunicació bàsiques - carretera a Sant Josep i carretera a l'aeroport -) integrats en el municipi de Sant Josep i parcialment al de Vila (Platja d'en Bossa). També els de Puig d'en Valls i Jesús (pròxims a la

carretera de Portinatx - Sta. Eulària) dins el municipi de Santa Eulària. En aquest casos, a excepció de Platja d'en Bossa, no queda en absolut manifesta la relació entre el sorgiment d'aquests nuclis i l'activitat turística. Al contrari, majoritàriament tenen una funció residencial, lligada a una certa especialització econòmica en equipaments industrials i de distribució de productes d'abast insular (alimentació, construcció, etc.).

[Consulta el mapa](#)

Pel que fa a les proximitats del nucli de Sta. Eulària, succeeix una mica el mateix. Es Canar i l'urbanització Siesta són nuclis turístics i residencials, però no així Can Escandell, on, a més de les funcions residencials, es troben una bona part dels serveis de reparació i manteniment que requereix el nucli major de Sta. Eulària, així com altres petites indústries i tallers tampoc no directament lligats amb l'activitat turística.

En el cas de Sant Agustí, el nucli de Cala de Bou (quart en importància de les illes, 2.102 hab.) és a un extrem de la zona d'oferta hotelera de Sant Antoni i té, per tant, una clara dependència de l'activitat turística.

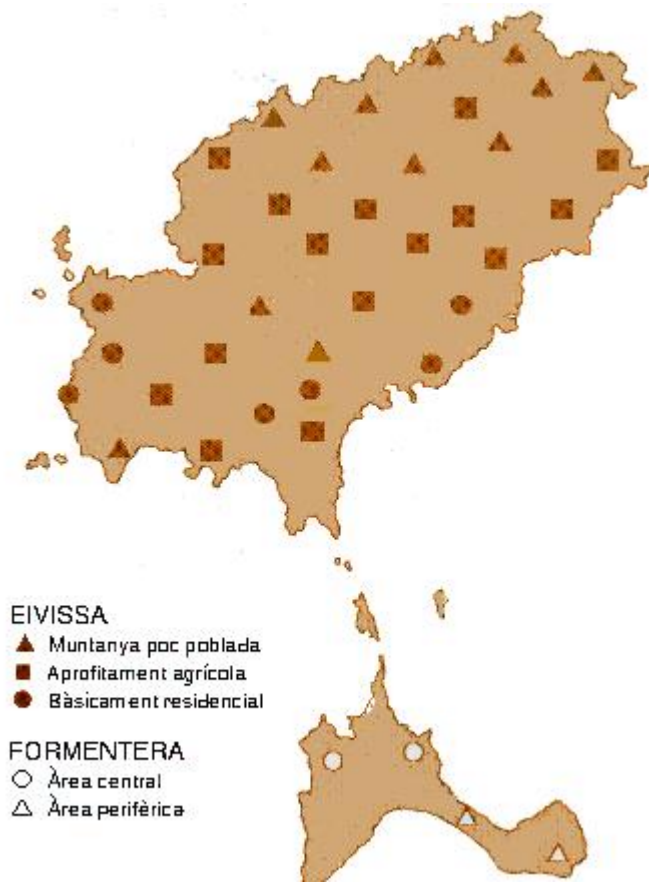
B) L'elevat nombre d'habitatges construïts als darres cinquanta anys, a més de complir les funcions habituals per a les famílies sorgides amb l'increment de la població, en part estan dedicats a un ús com a segones residències, tant als nuclis esmentats com al medi rural. El següent quadre indica parcialment aquesta situació.

Quadre d'utilització dels habitatges a les Pitiüses i relació habitatges/100 habitants per municipis. 1993

	Total habitatges	Ocupats	Desocupats	D'altres	Habitatges/100 hab.
Eivissa	14.831	10.902	2.885	1.044	46,40
St. Antoni	7.817	5.234	1.249	1.334	57,52
St. Joan	2.515	2.178	309	28	69,09
St. Josep	7.593	6.848	148	597	75,23
Sta. Eulària	13.597	9.322	4.106	169	80,39
Formentera	5.148	4.373	648	127	108,51

Font: Evolució econòmica de les Balears. 1993

A aquells municipis on l'índex d'habitatges per 100 hab. és més alt, cal suposar que hi ha una major dedicació percentual dels habitatges a l'ús de segona residència. Un fet que concorda amb el mapa de *zones d'estat d'ús del sòl* (en aquesta pàgina) extret de l'article de G.J. Alemany (1996) -es poden comparar als dos mapes les àrees amb major nivell de poblament i els usos més habituals dels sòls.

A més, hi ha una alta coincidència, entre les zones de poblament dispers i aquelles on es manté l'aprofitament agrícola del sòl, es a dir, les planes dels pobles de Santa Agnès, Sant Mateu, Sant Llorenç, Santa Getrudis, Sant Eulària, Sant Carles, i a la part sud de l'illa, a Sant Frances i es Cubells.

A la resta dels municipis de Sant Josep, Santa Eulària i Formentera, s'està imposant l'ús de segona residència. Un fet potenciat per l'actual situació legal que permet en aquests llocs, amb major índex de construcció d'habitatges, continuar el procés d'edificació al camp, ja que a gran part d'aquest territori només són necessàries 0,75 hectàrees per a construir un habitatge.

C) En general, l'augment de construccions d'habitatges fora dels nuclis produeix que el sòl agrícola rebi un ús diferent al tradicional. La SAU (superfície agrícola utilitzada), actualment per devall del 40% -entre 10 i 15% menys que a Mallorca i Menorca- a les Pitiüses, començà una tendència a la baixa al mateix temps que les edificacions al camp (anys setanta). Aquestes edificacions, per la seva naturalesa, van lligades a micro propietats, la qual cosa fa molt difícil l'utilització com a terres de cultiu més enllà del que rep el nom d'*agricultura de cap de setmana*.

La multitud d'urbanitzacions (localitzables al mapa temàtic) construïdes a antic sòl rústic, a excepció d'alguns dels nuclis abans esmentats, es manifesten com un gran fracàs des del punt de vista de l'utilització racional de l'espai, ja que en els millors dels casos no són més que enclaus molt parcialment ocupats en una estació determinada de l'any.

BIBLIOGRAFIA.

Alemany G.J. *El medi rural a les illes Pitiüses: Urbanització i canvis en l'activitat agrícola.* Eivissa, núm. 29-30. **1996.**

Arxiduc Lluís Salvador. *Las Baleares por la palabra y el grabado. Primera parte. Las antiguas Pitiusas.* (Ed. **1982.**)

Buchens P. *La població, en Mallorca, una introducció a la seva economia.* Serveis d'estudis de Banca Catalana. **1974.**

Dades Balears. Anys (1992), (1993), (1995). Govern Balear.

Evolució econòmica de les Balears. Anys (1993), (1995). Serveis d'estudis de Banca Catalana i de "Sa Nostra". Caixa de Balears.

Vargas Ponce J. *Descripciones de las islas Pithiusas y Baleares.* J.J. Olañeta. (Ed. **1983.**)